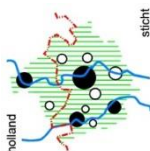

NIEUWSBRIEF

Juni 2017 nr. 6

STICHTS-HOLLANDE HISTORISCHE VERENIGING

opgericht in 1957

gevestigd te Woerden

Werkgebied: De (voormalige) gemeenten: Bodegraven, Driebruggen, Harmelen, Kamerik, Linschoten, Montfoort, Oudewater, Snelrewaard, Willeskop, Woerden, Zegveld
Adres: Bekenlaan 20, 3448 XC Woerden / tel. 06-50 25 78 22 / mail@shhv.info / www.shhv.info
Bank: IBAN: NL42 RBRB 0943 3513 40 t.n.v. Stichts-Hollandse Historische Vereniging te Woerden
KvK-nummer: 40.46.44.34

Uit het bestuur

Van de voorzitter

Nieuws ... van 500 jaar geleden

Stel je voor, je bent als docent uiteindelijk met pensioen en dan besluit je om te beginnen aan een misschien wel onmogelijke klus: de geschiedenis van 1000 jaren Weer, Wind en Water in de Lage Landen te gaan beschrijven. Jan Buisman (inmiddels 92) is er aan begonnen en hoopt zijn werk nog te voltooien. Zijn werk blijkt een bijna onuitputtelijke bron te zijn voor het nazoeken van tal van gebeurtenissen die op de een of andere manier door weersomstandigheden zijn beïnvloed. In juni ontvangt hij voor deze prestatie de Zilveren Anjer uit handen van Hare Koninklijke Hoogheid Prinses Beatrix.

Het is een van de vele blijken van waardering die hem ten deel zijn gevallen. Ik prijs mij gelukkig hem persoonlijk te kennen. Bladerend in zijn deel 3 kwam ik op het idee om eens na te lezen wat nu het nieuws van 1517 bepaalde. De winter bleek lang en koud, waarbij de Zeeuwse stromen en de Zuiderzee deels bevroren raakten. De lente blijkt grillig en nog op 25 april valt er een pak sneeuw. Eind mei verschijnt een prachtige komeet aan de hemel terwijl de nog jonge Karel V op reis naar Spanje in een storm verzeild raakt. Het schip strandt op de barre kust van Asturië.

Grutte Pier alias
Pier Gerlofs Donia
(bron: wikipedia)

Een andere Karel verovert Groningen en een groot deel van Friesland. Hij krijgt steun van Grutte (Grote) Pier, een Friese boer die op oorlogspad gaat nadat soldaten zijn geboorteplaats Kimsword in brand hadden gestoken en zijn vrouw hadden omgebracht. Hij ontpopt zich als een guerrillaleider en maakt het met zijn legertje en schepen de Bourgondiërs knap lastig. Hij hoopt uiteindelijk dat Friesland zo vrij en onafhankelijk kan worden. Zijn rooftochten over de Zuiderzee brengen hem ook dicht bij onze streken. Of iemand een ware Fries is, test hij door de persoon een zin te laten uitspreken: *bûter, brea en griene tsies, wa dat net sizze kin is gjin oprjochte Fries*. In de zomer van 1517 volgt dan een plundertocht door West-Friesland. De zeerover sterft uiteindelijk in 1520 in Sneek. Ondertussen steekt in veel steden, waaronder Woerden, de pest regelmatig de kop op. En er komen berichten over Turkse legers die heel Midden- en West Europa onder de voet dreigen te lopen.

Wat moet er van de wereld terecht komen? En juist dan, op 31 oktober, publiceert Maarten Luther zijn 95 theologische stellingen... Tja, geen saai moment dus. Nu niet en vijf eeuwen terug ook niet!

Niek de Kort – voorzitter SHHV

NIEUWSBRIEF

Juni 2017 nr. 6

Komende activiteiten

Maandag 26 juni, 20.00 uur

Buitens langs de Oude Rijn – Een lezing door Gerrit van Oosterom

Locatie: het Dorpshuis, Schoollaan 8, 3481 HG Harmelen.

Let op: de locatie is anders dan in de vorige Nieuwsbrief werd vermeld!

Op woensdag 20 mei 1699 verlaat de Leidse rechtenstudent John Talman, zoon van de bekende Britse elite-architect William Talman, de sleutelstad voor een lange wandeling richting Woerden langs de oevers van de Oude Rijn. Zoals bij al zijn wandelingen legt John zijn indrukken vast in de vorm van schetsen en aantekeningen in een dagboek. Naast wetenswaardigheden over kerken, molens en de Wierickerschans is het verslag van dit uitstapje vooral een opsomming van de vele buitenplaatsen die volgens hem het landschap langs de rivier bijzonder aangenaam maken.

Buitenplaats Javarust bij Bodegraven circa 1910
(private collectie A. van Oosterom)

Talman's dagboek is één van de weinige ooggetuigenverslagen van het moment waarop het eeuwenoude agrarisch cultuurlandschap langs de Oude Rijn langzaam verandert in wat we tegenwoordig een 'buitenplaatslandschap' noemen. Een gebied waar buitenplaatsen het landschapsbeeld bepalen en stedelijke cultuur en rurale cultuur zich op allerlei niveaus vermengen. Daarnaast had vooral de kleiwinning, die al vanaf de middeleeuwen rond Woerden en Alphen plaatsvond, grote invloed op de ontwikkeling van het buitenplaatslandschap.

Het zorgde voor de opkomst van een nieuwe, opvallende groep van rijke mensen: de kleifabrikanten. Aan het einde van de achttiende eeuw verliet de oude eigenarengroep (denk aan het bestuurs- en handelspatriciaat) het gebied. De nieuwe eigenaren onderstreepten hun welvaart door zich te nestelen in het buitenplaatslandschap. Als we dezelfde wandeling nu maken zullen we veel van het landschap dat Talman beschrijft nog herkennen maar van de buitenplaatsen nog nauwelijks iets terugvinden. De meeste zijn al weer ruim anderhalve eeuw geleden teruggegaan naar de kern waaruit ze ooit zijn ontstaan: een boerderij. Een enkele gevelsteen, een paar monumentale hekpijlers en een groot aantal bijzondere boerderijnamen zoals Byelust, Javarust of Knodsenburgh zijn nog verwijzingen naar een wereld die er niet meer is. Uit een reconstructie blijkt dat er maar liefst 126 locaties zijn vast te stellen waar op enig moment een buitenplaats heeft gelegen.

Door de ontwikkeling van het netwerk van trekvaarten lag de Oude Rijnzone eind zeventiende eeuw op maximaal vier uur reizen over water vanuit zowel Amsterdam als Rotterdam, Leiden en Utrecht. De geografische achtergrond van de eigenaren beslaat dan ook vrijwel alle steden van de tegenwoordige Randstad waarmee het qua geografische herkomst één van de meest diverse buitenplaatslandschappen van de Republiek moet zijn geweest.

NIEUWSBRIEF

Jun 2017 nr. 6

Buitenplaats Oog in Al bij Utrecht in ca. 1760

Met hun aankopen van buitenplaatsen vertraagden ze het sloopproces dat in die tijd in andere buitenplaatslandschappen, zoals de Vecht, juist tot een scherpe daling van het aantal buitens leidde. Paradoxaal genoeg waren het diezelfde kleifabrikanten die de sloop ook juist versnelden. Veel van de buitenplaatsen lagen namelijk op goede kleigronden die in tegenstelling tot de agrarische graslanden nog niet waren afgegraven. De waarde van die ondergrond werd na 1750 al snel groter dan de opstal.

Hierdoor werd verkoop van verouderde buitenhuizen met het 'consent tot uitkleien' dan ook een verleidelijk alternatief voor de oude eigenaren die bovendien hun verouderde buitens rond 1800 steeds moeilijker konden verhuren of verkopen. Landschapshistoricus Gerrit van Oosterom heeft dit onbekende buitenplaats-landschap onderzocht. Waar lagen die buitenplaatsen? Waarom ontstonden ze juist hier en waarom verdwenen de meeste al binnen 200 jaar? Kunnen we een vergelijking trekken met de bekende Vechtstreek of had het gebied langs de Oude Rijn juist heel eigen kenmerken? Tijdens de lezing neemt de in Harmelen geboren en getogen landschapshistoricus u mee op een boeiende reis door dit vrijwel verdwenen en grotendeels vergeten stuk gebiedsgeschiedenis.

Gerrit van Oosterom (1975) studeerde landschapsgeschiedenis aan de Rijksuniversiteit Groningen waar hij in de zomer van 2015 cum laude afstudeerde op zijn onderzoek naar buitenplaatscultuur en buitenplaatslandschap langs de Oude Rijn. Daarnaast is hij als landschapsarchitect werkzaam bij de gemeente Apeldoorn. Hij is bestuurslid van de Nederlandse Vereniging voor Tuin- en Landschapsarchitectuur (NVTL) en tevens eindredacteur van "Het Kanaal" – de digitale nieuwsbrief van deze vereniging. Als voorzitter van de communicatiegroep van de NVTL beheert hij verder de verenigings-website. Meer informatie vindt u op: <http://www.nvtl.nl/nl/> **Let op: deze lezing vindt plaats in Harmelen!**

Dinsdag 4 juli, 20.00 uur

BOERenERFGOED – Een lezing door Marina Laméris

Locatie: De Rank, Verlengde Hoofdstraat 26, Montfoort

Het boerenland en de boerenerven vormen een belangrijk deel van ons cultureel erfgoed. Dit erfgoed staat helaas onder druk. Boeren stoppen, agrarisch land wordt natuur, de koeien verdwijnen uit het landschap, historische gebouwen verliezen hun functie. Tijdens de lezing vertelt Marina Laméris, architectuurhistorica, wat de betekenis en de waarde is van het boerenerfgoed.

Let op: deze lezing vindt plaats in Montfoort

NIEUWSBRIEF

Juni 2017 nr. 6

Foto: Marina Laméris

Marina Laméris behaalde haar doctoraal Kunstgeschiedenis en Archeologie in 1993 aan de Vrije Universiteit te Amsterdam. Behalve een postdoc-programma onderwijskunde aan de Universiteit Utrecht volgde zij ook de HBO-opleidingen voor docent tekenen en interieurarchitect. Ze heeft zich sinds haar afstuderen in 1994 als zelfstandig ondernemer gevestigd. In haar werk richt ze zich met name op kennisoverdracht door middel van publicaties, lezingen, rondleidingen en onderzoek naar en advies over monumenten. Sinds 2000 doet ze dit met haar partner Roel van Norel, onder de naam TasT, projecten rond tastbaar erfgoed.

Marina was als projectleider en onderzoeker betrokken bij het Belvedere-project van de gemeente Woerden. Ook wordt ze regelmatig gevraagd een interim-functie te vervullen, bijvoorbeeld van de monumentencommissie Woerden en de Boerderijenstichting Utrecht.

Als lid van de provinciale monumentencommissie van WMMN, waarbij twaalf Utrechtse gemeenten zijn aangesloten, adviseert ze op het gebied van vergunningverlening en cultuurhistorische(beleids-)vraagstukken.

Zaterdag 26 augustus, 08.30 – 19.00 uur

Dagexcursie naar Steenwijk en Veenhuizen – Aanmelden verplicht – Kosten € 59,00

Locatie: vertrek en aankomst nabij Woerden NS

U kunt zich nog opgeven als deelnemer door een mail te sturen naar Marianna Kersten op kersten33@kpnplanet.nl of te bellen naar 0348-415528. Vermeld de volgende gegevens: Naam, adres, aantal personen, SHHV lidnummer als u dat weet, telefoon of e-mailadres (lieft het laatste). **De excursie staat ook open voor niet-leden.** Bij het toewijzen van plaatsen gaan uiteraard de leden voor. Let op: uw aanmelding is pas definitief na ontvangst van de betaling naar bankrekening NL42 RBRB 0943 3513 40 , ten name van de Stichts-Hollandse Historische Vereniging te Woerden. Meer informatie vindt u de uitgebreide bijlage van de Nieuwsbrief van mei 2017 en natuurlijk ook op <http://shhv.info/nieuwsbrieven/>

Vooruitblik – lezingen beginnen om 20.00 uur

Dinsdag 12 september – Jan Bark – *In de winkel van Sinkel* – De Dam, Woerden

Maandag 9 oktober – Ina Bertsch – *Utrechtse Meesters in de 16^e en 17^e eeuw* – Kasteel Woerden

Zaterdag 28 oktober – Middagexcursie door Utrecht, langs plekken waar de Utrechtse meesters hebben gewerkt – € 3,00 per persoon, opgeven bij Marianna Kersten (contactinformatie: zie hierboven).

Deze Nieuwsbrief is namens het bestuur samengesteld, onder dank aan de vele informanten en tipgevers. **Suggesties voor de volgende Nieuwsbrief? Mail de informatie naar mail@shhv.info**